Contextul internațional al înfăptuirii primei uniri politice a Țărilor române de către Mihai Viteazul

Cum am putea începe a vorbi despre faptele uriașe ale Viteazului voievod Mihai fără a rosti cuvintele pe care cu deosebită dragoste și prețuire le așeza un alt erou al unității nostre naționale, Nicolae Bălcescu, la începutul operei sale de căpătâi- „Istoria românilor supt Mihai voievod Viteazul" : „Deschid sfânta carte, unde stă scris Gloria României, ca să pun dinaintea ochilor fiilor ei câteva pagini din viața eroică a părinților lor.Voi arăta acele lupte uriașe pentru libertatea și unitatea națională,cu care românii,sub povața celui mai vestit și mai mare dintre voievozii lor,încheiară veacul al XVI-lea".[1]

Europa celei de-a doua jumătăți de secol XVI a fost răvășită de înfruntarea dramatică dintre principalii actori politici ai răsăritului său-Imperiul otoman și cel habsburgic. Acest conflict s-a desfășurat în cadrul unui amplu raport de forțe, în care statele occidentale vor avea un rol deosebit de important. Franța, deși stat creștin, dar permanent amenințată de politica universalistă a habsburgilor ce reușiseră s-o înconjoare aproape total în vremea lui Carol Quintul, părăsește principiul religios al alianțelor medievale odată cu tratatul pe care Francisc I îl va face cu Soliman Magnificul în 1536, justificând alianța nefirească pe baza principiului modern al „rațiunii de stat" .Spania și principatele italiene vor rămâne fidele luptei sub steagul Sfintei Cruci, purtând greutatea luptelor pentru controlul Mediteranei Occidentale sub domnia PreaCatolicului rege, Filip al II-lea. Cucerirea Ciprului de către turci, în 1570 și apoi victoria maritimă de la Lepanto, din 7 octombrie 1571,obținută de către don Juan de Austria, fratele regelui Spaniei, va echilibra raportul de forțe și va conduce la fragila pace din 1583.[2]

Pacea turco-austriacă a fost repede ruptă, prin 1592, datorită acțiunilor voluntare ale pașalelor ce guvernau regiunile de la granița dalmată dintre cele două imperii. Noul mare-vizir ,bătrânul și îngâmfatul Sinan Pașa, va decide începutul unui nou război contra Habsburgilor. Pentru a contracara primejdia otomană a luat naștere idea formării unei noi Ligi Sfinte, așezate sub patronajul Papei Clement al VIII-lea, care să reunească statele creștine într-o nouă cruciadă contra Islamului. Interesele divergente ce animau statele creștine au făcut ca apelul papei să aibă un răsunet limitat, rezultatul fiind doar păstrarea alianței dintre Spania și Imperiul romano-german, la care aderau unele ducate italiene din orbita habsburgilor-Toscana,Mantova și Ferrara. Atât Polonia, cât și Veneția au refuzat să adere la ligă, iar Franța, căreia acum i se alătura și Anglia și-au manifestat împotrivirea fățișă. Evoluția situației militare din primii ani ai războiului, 1592-1594, s-a dovedit nefavorabilă Ligii Sfinte, ceea ce a determinat atât Curtea de la Viena, cât și Vaticanul să încerce atragerea în coaliția atiotomană a Tărilor române, deorece atât poziția lor strategică, cât și resursele lor material și umane urmau să aibă un rol de prim ordin în stabilirea victoriei. Prin trimisul papei, , călugărul croat,Alexandru Cumulovici,s-a reușit atragerea în ligă a principelului Ardealului, Sigismund Bathory,care a încheiat în februarie 1594 un tratat cu împăratul Rudolf al II-lea, și a

[1] Constantin Gane, *Trecute vieți de doamne și domnițe*, vol. I, Editura Universitas, Chișinău,1991, p.110.
[2] Michel Morineau,*Secolul XVI (1492-1610-Epoca lui Jean Le Coullon*),în Istoria Universală,vol II, colecția Larousse, Editura Univers Encilopedic,București, 2006,p.525-531.

domnitorului Moldovei, Aron Vodă-Tiranul, care va semna la rându-i un tratat cu Habsburgii, la 16 august 1594.[3]

În acest context urcă pe tronul Țării Românești, în octombrie 1593, voievodul Mihai, fiul lui Pătrașcu cel Bun, cel pe care va intra în conștiința noastră cu supranumele de Viteazul. În acest timp Imperiul otoman a încercat să/și înăspreasscă controlul politic, economic și militar asupra țărilor române.Îndeosebi sub viziratul lui Sinan Pașa, ce avea nevoie de resurse imense pentru continuarea războiului, creșterea obligațiilor economice ale țărilor române devine de nesuportat. Aron Voda, al Moldovei, capătă porecla de Tiranul tocmai datorită birurilor exagerate pe care le va stoarce de la bieții locuitori, spre a trimite la Stambul uriașa sumă de 150.000 de galbeni, cerută de Sinan pașa.O cerere asemănătoare o va primi și Mihai din partea Marelui-vizir: 400 de cai și mare parte din cheltuielile expediției asupra cetății Gyor.Cum acesta n-a satisfăcut cererea va primi amenințarea că va porni primăvara următoare împotriva Țării Românești. Jaful economic al Porții în Țările române a atins în acest timp proporții uriașe, tributul crescând neîncetat, acestuia adăugându-i-se însă numeroase contribuții extraordinare către Poartă, precum și sumele importante pentru cumpărarea domniei.Numai acestea din urmă au însumat în deceniul 1581-1590 suma de 3,5 milioane de galbeni.Acestor cantități mari de monedă sustrase sub amenințarea forței , Poarta i-a asociat un alt mijloc de spoliere-acapararea comerțului exterior al acestora,impinând așa-numitul monopol comercial turcesc, prin practicarea unor prețuri mult scăzute față de valoarea de curs a mărfurilor exportate de români.Treptat Țările române devin ,,Chelerul Porții,, vând obligația aprovizionării Istanbulului.[4]

Spațiul românesc este amenințat în acest timp nu numai de Imperiul otoman, ci și de puterile creștine vecine. Imperiul habsburgic, urmărind atragerea Țărilor române în blocul antiotoman, nu avea în vedere doar întărirea militar-strategică și economică a acestuia, dar, mai ales, propriile interese expansioniste.Continuând vechea tendință de a îngloba spațiul românesc în propriile frontiere, anihilând tendințele de independență manifestate de voievozii români. La nord și nord-est, Polonia continua să-și manifeste tendințele expansioniste față de Țările române, îndeosebi față de Moldova.Adoptând o atitudine de neutralitate binevoitoare față de turci, Polonia urmărea să contracareze instalarea dominației austriece asupra țărilor române și să se folosească de slăbiciunile turcilor, pe de altă parte. La răsărit, Hanatul tătăresc al Crimeii,vasal Porții, constituia o permanentă amenințare prin neîncetatele invazii de pradă asupra teritoriului românesc, ordonate, de altfel de la Stambul, care încerca prin menținerea acestei stări de tensiune permanent să descurajeze orice încercare a acestora de a ridica steagul luptei antiotomane. Această frescă a contextului internațional de la final de secol XVI pentru Țările române o putem reda cel mai bine printr-o expresie a lui Nicolae Iorga, anume că teritoriul românesc era ,, o țară pândită”.[5]

[3] Constantin C.Giurescu, *Istoria Românilor*,vol.II, EdituraALL, București, 2000, p.182-183.
[4] Aurel Decei, *Istoria Imperiului Otoman*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978, p.265-269.
[5] Constantin Rezachievici, *Gândirea politică a lui Mihai Viteazul și etapele elaborării planului de dobândire a Moldovei,* în Mihai Viteazul, culegere de studii, coord.Paul Cernovodeanu și Constantin Rezachevici, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1975, p.51-75.

Soluția găsită de societatea românească pentru înlăturarea amenințării care plana concentric, la toate frontierele,a constat în ridicarea general la luptă, în reconstiruirea frontului unic și unit al celor trei țări românești, iar eroul ce va prelua această sarcină a istoriei românești a fost Mihai Viteazul. Prin acțiunea sa de înfăptuirea primei uniri politice a celor trei țări românești, Mihai primea garanția obținerii deplinei independențe în raport cu Înalta Poartă și asigurarea unor raporturi de egalitate cu marile puteri creștine vecine-Imperiul Habsburgic și Polonia.În acest context internațional extreme de complex, Mihai Viteazul și-a definitivat programul său politic, al cărui punct central îl reprezenta unirea țărilor române. El a apreciat că, datăfiind agresivitatea fățișă a celor trei puteri limitrofe spațiului românesc, era necesară încheierea unei alianțe cu Imperiul habsburgic, care putea să-l sprijine față de amenințarea otomană, dar și față de cea poloneză. Ostilitatea Poloniei a gândit că o poate contracara și printr-o alianță cu îndepărtata Rusie, rivala Poloniei la Marea Baltică, de aceea va trimite , în iulie 1597, pe episcopul Luca al Buzăului la Moscova. Dovedea acest abil demers diplomatic vasta sa viziune politico-strategică, realele sale capacități de om de stat, dublate de cele de comandant militar,ilustrate îndeosebi la Călugăreni, Șelimbăr și Guruslău.[6] Capacitatea sa de a păstra permanent o vedere de ansamblu asupra întregului spațiu geo-politic în care acționa se evidențiază și în Campania sud-dunăreană organizată în toamna anului 1598, ce valorifica răscoala antiotomană a bulgarilor de la Târnovo și atacul arhiducelui Mathias asupra Budei, în timp ce turcii erau concentrați asupra Oradei.[7]

În același sens, ar fi demn de constatat o observație ce nu am întâlnit-o până acum în istoriografia destinată eroului primei uniri politice a românilor- măsura în care Mihai Viteazul știa de marea răscoală a cealalîiilor ce a cuprins din a doua jumătate a anului 1599 aproape toată Anatolia, centrul istoric și de putere al Imperiului Otoman, folosindu-se de această dificultate a otomanilor pentru a-și pune în aplicare ingeniosul și rapidul plan de preluare a stăpânirii Transilvaniei din toamna aceluiași an. Stadiul actual de cercetare asupra acestei problematici nu ne indică la modul clar cunoașterea de către Mihai a acestor evenimente ce vor bulversa stabilitatea Imperiului Otoman până prin 1602, dar o constatare implicită se impune-domnitorul roman avea permanente știri despre situația internă a otomanilor de la iscoadele sale din Stambul, așa că în mod cert avea cunoștință despre răscoala cealalîiilor.Că a luat decizia de atac asupra lui Andrei Bathory și pe baza acestor evenimente din Anatolia nu vom ști probabil niciodată, însă este de domeniul evidenței că acțiunea sa politico-militară a fost înlesnită, deoarece constatăm că turcii nu intervin. E adevărat și că atenția lor era concentrată pe direcția Budei, centrul frontului de luptă cu austriecii, unde se afla și marele-vizir Ibrahim Pașa., care primea la 18 noiembrie un sol de la Mihai Viteazul ce îl asigura de credința sa față de Înalta Poartă.[8]

Încă de la venirea sa la domnie, Mihai, și-a elaborate planurile de acțiune politico-militară a căror concretizare trebuia să fie neatârnarea și unirea țărilor române.Marele Voievod a întrupat desăvârșit țelurile care deveniseră pentru români o necesitate vitală-emanciparea Munteniei,Moldovei și Transilvaniei de sub suzeranitatea otomană, respingerea tendințelor

[6] *Istoria Militară a Poporului Român*,vol.III, Editura Militară, București, 1987, p.177
[7] Academia Română, *Istoria Românilor*, vol.IV,Editura Enciclopedică, București, 2001, p.615-617
[8] Aurel Decei, op.cit, p.290.

expansionist ale Poloniei și Austriei și refacerea unității statale prin celebra expresie notată cu mâna sa:,, Și hotaru Ardealului,pohta ce-am pohtit, Moldova, Țara Românească". Pentru marele domn a fost evident că cele două obiective majore ale poporului român din timpul său nu puteau fi atinse decât printr-un susținut efort militar, dar și politico-economic. Mihai va fi susținut de adeziunea poporului din sânul căruia s-a ridicat,iar exemplul cel mai elocvent al acestei conștiințe de neam ce se cristalizase a avem prin reacția oastei moldovenești, care, în fața armatei lui Mihai, a trecut în masă,în mai 1600, de partea Voievodului Unirii.[9]

Analizând cu realism complexul intereselor contradictorii ale puterilor vecine, Viteazul și-a stabilit cu claritate obiectivele și prioritățile,urmărind etapă cu etapă mărețului său plan politico-militar. Măreața sa înfăptuire din vara anului 1600 va fi un luminos far istoric pentru toți românii locuitori ai spațiului carpato-danubiano-pontic,ce nu vor uita niciodată că pot trăi uniți într-o țară așa de mare, încât de la Mihai Viteazul încoace nu vor pregeta de a-i continua și îndeplini glorioasa realizare-Unirea deplina a tuturor românilor sub îmbrățișarea stemei lasată moștenire.

[9]*Istoria Militară a Poporului Român*,op.cit. , p.139